

Højskolesangbogen – levende tradition eller museum?

Af Ditte Krøgholt

Den 16. udgave af højskolesangbogen bliver nu revideret. Ditte Krøgholt sidder i redaktionsudvalget af den 17. udgave. Trænger vi til en ny højskolesangbog i det hele taget? Hvilke sange skal blive? Hvilke sange skal ud? Hvilke nye sange skal medtages?

Hvorfor en 17. udgave?

Ganske kort tid efter at jeg var trådt ind i redaktionsudvalget af 17. udgave af højskolesangbogen, mødte jeg en mand, der sendte al sin galde imod mig, idet han sagde: »Skal I så fortsat ha' sangen om Nina der er gået i bad, med i den nye udgave? Det var jo en gang leflen for det populære.«

Ikke længe efter sad jeg ved en festlig lejlighed til bords med et par musik- og sanglærere ved et gymnasium. De besværede sig over, at der skulle komme en ny udgave. Det var der ingen grund til. Her havde man, hvad man skulle bruge, og hvad skulle man med mere. Gymnasielærerne er sandsynligvis enige med mange andre brugere af højskolesangbogen: Piller de ved den, kan det kun blive værre. Så fjerner de nok det, som jeg kan lide at synge.

For problemet er, at højskolesangbogens brugere er forskellige. Selvom kilometerafstanden er beskeden, er der langt fra konerne i Tim husholdningsforening til eleverne på Vestjyllands Højskole. Men højskolesangbogen er ikke et museum. Og hvor ubekvemt det end måtte forekomme gymnasielærerne, er det efter min mening på høje tid at vi får en ny udgave. At brugerne er forskellige, og at deres tolerance over

for hinandens sange ikke er særlig stor, siger blot noget om os som folk, og noget om vores tålsomhed. Bekymringen fra forskellig side for hvad sangbogen kommer til at indeholde, viser også at sang er noget vi alle har et meget følsomt forhold til. Når det går op for én hvor følsomt området er, bliver man på én gang fascineret og skræmt. Som redaktionsudvalg har vi sat os det mål at ville det umulige: At forene de uforenelige. Sådan. På hvilken måde det så mislykkes for os, vil I få lejlighed til at kontrollere de næste par år.

16. udgave

De der redigerede 16. udgave blev sat på en utaknemlig opgave. De skulle smide ca. halvdelen ud. Det kan man kun få hug for. Men jeg tror ikke det arbejde kunne have været gjort bedre. En sanering var virkelig hårdt tiltrængt på det tidspunkt, og det var stort set det kvalitetsmæssigt bedste der blev tilbage. Samtidig var det naturligt at sætte flere fremmedsprogede ind. Ville man på det tidspunkt have unge mennesker til at synge og synge med, gik vejen over de engelsksprogede sange. Alt i alt blev sangbogen en markering af et generationsskifte. Brugere i de »folkelige kredse« blev sårede. De oplevede

16. udgave som et angreb på deres fælles kulturelle symbol. Og Foreningen for Folkehøjskoler måtte lappe lidt med et tillæg på ca. 30 sange. Jeg tror ikke at noget sangbogsudvalg nogensinde er blevet så udskældt som dette udvalg, det lignede borgerkrig. Restoplaget af 15. udgave blev revet væk, den kaldes stadig visse steder for den »rigtige« udgave. Men da bølgerne havde lagt sig, blev 16. udgave solgt i rekordoplag.

Foto: Charlotte Møhl.

Det nordiske opprioriteres

Vi der redigerer 17. udgave er i en anderledes gunstig situation. Ifølge vort kommissorium skal sangbogen beholde sin størrelse eller udvides en smule, da udenlandske sange skæres ned, og de nordiske opprioriteres.

Dette at beskære antallet af engelsk-tysksprogede sange viste sig at være en vanskeligere opgave end vi havde forestillet os – netop det at finde et holdbart kriterium for dem der skulle bibeholdes. Det endte med, at vi skar dem væk! Vi må så bære de eventuelle beskyldninger for chauvinisme. Selvom jeg godt forstår de beklagelser jeg hører over denne beslutning, synes jeg beslutningen er rigtig. Et senere udvalg kan så lukke en meget større del af verden ind i sangbogen og virkelig gøre noget ved det.

At opprioritere det nordiske sangstof var lettere sagt end gjort. Vi var ganske afhængige af hjælp fra vore brødre derude i Atlanten. Undertiden måtte vi næsten både trygle og true for at få noget halet i land. Men det endte med at vi fik hjælpen, og der er virkelig fine ting iblandt. Rói Paturson og Laxness bliver repræsenteret, her er virkelig fornyelse. Hvad det grønlandske angår er fornyelsen ikke mindre. Mads Lidegaard har været såvel konsulent som oversætter eller gendigter. Bl.a. har han oversat Karl Johan Lyberths sang fra 1982: *Brev til Poul Grønlander*. Sangen er en henvendelse til en af Poul Egedes medarbejdere der i 1756 i et brev udtrykte sin glæde over, at Grønland er så fattigt på mineraler, at man aldrig ville risikere at fremmede skulle udplyndre det! Et godt perspektiv at få ind i højskolesangbogen.

Trods opprioriteringen af de andre

nordiske lande vil Norge og Sverige fortsat være repræsenteret med mange flere sange end de øvrige. Også her er der sket udskiftning, idet vi har taget sange ud og sat andre ind. Vores favorit har været den norske visesanger, Halvdan Sivertsen, der får en stribe sange ind. De er rytmiske og lavet til solosang, så det giver visse problemer at få dem »pakket om« så de er brugbare til fællessang. Her er en smagsprøve på en af hans tekster:

Unga banka på ruta,
dem sa: kom ut og bli med.
Vi har en borg, vi ska' bygge,
og her e masser av sne.
Og her e masser av sne.

Hei kommer du ut fra der du står.
Tia går, tia går,
daga, uka, månta, år.
Hei kommer du ut? Tia går.

Det tok si ti førr han pappa,
det tok si ti førr ho mor.
Før vi kom ut, va' dem borte,
Før vi kom ut, va' dem stor.

Hei kommer du ut fra der du står.
Tia går, tia går,
daga, uka, månta, år.
Hei kommer du ut? Tia går.

Vi har en verden å vinne
et nytt årtusen å nå.
Ska' vi la jorda forsvinne?
Ska' vi la livet forgå?
Nu banka fremtia på.

Hei kommer du ut fra der du står.
Tia går, tia går,
daga, uka, månta, år.
Hei kommer du ut? Tia går.

Det forberedende arbejde

Skal jeg sige noget generelt om vores arbejde, må det blive, at vi har været et »kontaktsøgende« udvalg, vi har haft de store ører skruet på. Det har vist sig på forskellig måde. For eksempel inviterede vi en gruppe forfattere til at komme og diskutere sange med os. Desuden udskrev »vi« (dvs. Foreningen for Folkehøjskoler) en konkurrence om en sang til højskolesangbogen. Interessen var stor – jeg tror over 600 bidrag. Mangen pensionist sendte os hjertegribende digte om vores dronning og vores land og alle de små blomster. Den ene sang vi præmierede var Jørgen Gustava Brandts »Pinselue« – altså om ikke en salme, så noget derhenad. Desværre har Ole Schmidt med sin tunge og pietetsfulde melodi slet ikke ramt hvad der fik os til at vælge netop den sang, der handler om ånd som et stort fællesskab af løs snak og fuglesprog hos venner og veninder. I al sin nutidighed giver sangen pokker i fornuften, så man forstår, at de i sin tid på den første pinsedag, måtte tro at apostlene var fulde.

Salmerne

Salmeafsnittet i højskolesangbogen er nok det der pilles mindst ved. Enkelte går ud, enkelte kommer ind. Men vi synes at 16. udgave i så henseende har gjort det godt. Til dem der synes at vi burde have skåret antallet drastisk ned, kan jeg kun sige, at det kunne ikke falde os ind. I salmerne udtrykkes noget væsentligt om liv, død og kærlighed. Og fordi vi her i landet har haft så fremragende salmedigtere, har menigmand herigennem fået et sprog at begribe sin tilværelse med. Vi har så at sige kunnet synge vores tilværelsesforståelse. Nu er

Hei kommer du ut?

Ungan banka på ru - - ta,___ dem sa kom ut og bli med.---

Vi har en borg vi ska' byg - - ge,___ og her e masser av sne.---

Og her e masser av sne.--- Hei kommer du ut fra der du

står. Ti - a går, ti - a går. Da - ga,---

u - ka,___ mån - ta,___ år. Hei kommer du? Ti-a går.

denne ganske vist ikke fælles længere. Men det ville være en forbrydelse at fjerne muligheden for at få givet ord til den dimension, som er salmernes. Det ville være en folkelig undertrykkelse.

Grundtvig

Hvad så med Grundtvig? Han er jo andet og mere end salmer. Det ville være forkert at sige, at ham har vi ikke rørt

ved, for vi har beskæftiget os meget med ham og også konfereret med folk der kender noget til ham. Kort sagt: Vi har taget nogle få ud og nogle flere ind. Enkelte af sangene er forsynet med en ny (rytmisk) melodi. Lasse Lunderskovs melodi til *Tag det sorte kors* fik vi dog ikke igennem, selvom vi var nogle med tilstrækkelig dårlig smag, der foreslog det. I visse tilfælde har vi tilføjet

vers til dem der var i forvejen. For eksempel indføjes i *Menneskelivet er underligt* følgende vers:

Sjæle og kroppe med folkemund,
som trodser med ordet mod ånden,
de glemmer dem selv som
menneskebørn
og bliver til dyr efterhånden.

Fugle og fisk og vilde dyr
da fødes i menneskehammen,
og sten må græde, når folk som fæ
da vil lægge hoveder sammen.

Menneskelivet er underligt
for menneske som for myre,
men dyrelivet i menneskeham
det er et forhekset uhyre.

Ganske vist bliver sangen noget lang at
synges, men den har til gengæld et bud-
skab til os der lever i 80'erne, den har
fået tænder.

En af de hårde nødder for os at
knække var de bibelhistoriske sange.
Skulle de ud alle sammen eller hvad? Vi
endte med at opprioritere området,
fordi vi fandt nogle nye, der var så
gode, at vi kunne se, der kunne blive
noget ved det. De nye er nærmest viser,
men det gælder jo også Grundtvigs
Kong Farao var en ugudelig krop.

Nye sange

Hvad så med alt det nye? Hvor langt
har vi vovet os ud? Er vi kommet derud
hvor vi ikke kan bunde? Det er nok
svært for mig at svare på. Dem, vi har
lagt mærke til, er naturligvis dem der vil
ha' noget sagt. Det vil f.eks. sige Kim
Larsen. Det vil også sige Gnags Dan-
markssang, hvorimod vi bestemt ikke
vil have Michael Falchs Danmarkssang
med. Dernæst er der noget, man kunne
kalde »syng-dig-glad-sangene«, f.eks.
Mormors kolonihavehus og *Måneman-
den hænger i en snor*. Man skal være en
indædt sur stodder hvis ikke man kan
synges med på den slags.

Mellem disse kategorier står Benny
Andersen og vipper. Den lavmælte
Benny Andersen der får noget sagt.
Ham er vi faldet pladask for i hele ud-

valget, så han bliver godt repræsente-
ret.

Det ville være rimeligt at forvente en
god portion kvindesange i sangbogen
(vi sidder to kvinder + én mand i udval-
get). Vi havde selv regnet med det, da
vi startede. Men her må vi desværre
skuffe. Bortset fra et par undtagelser
har det ganske enkelt været for ringe,
hvad vi har fundet.

Tvivlen

Er der slet ikke noget der har været
vanskeligt? .Ok jo, masser. Der er
sange vi har været sådan i tvivl om, at de
ca. hveranden gang har været inde og
hveranden gang ude. *Løft dit hoved, du
raske gut*, er en af dem, *Klokken slår*: en
anden. En af dem endte i bogen. Der er
også sange som vi nok burde have taget
ud, men hvor modet svigtede os. Per-
sonlig ville jeg gerne have været af med
Du danske mand, omend melodien er
flot.

Er der noget vi har ladet stå, selvom
vi ved det ikke bliver sunget? Ja, det er
der. Der skal efter min mening altid

være noget i den bog, som man kan op-
dage, falde over og læse. Hvis rub og
stub var brugbart, havde vi taget for
meget ud. Ligeledes har vi sat sange ind
som sandsynligvis kun holder denne
udgave med. Er det holdbart, alt hvad
vi er kommet med, har vi været for for-
sigtige. Skulle jeg tale om tendenser, er
der nok mere »krop« i 17. end i 16. ud-
gave. Men der er også mere ånd. Det er
ikke vores fortjeneste, det er tiden der
har ændret sig. Det viser sig f.eks. i, at
vi har fundet det naturligt at lave et af-
snit der hedder: Ånd og sprog.

Nu håber vi at processen med noter,
lay-out og trykning ikke bliver alt for
langsommelig, for vi trænger til en ny
sangbog. Når den så kommer, slår vi
frakkekraven op i nakken. For hvis der
ikke er mindst én tomat der rammer os,
har vi nok gjort det for dårligt.

Foto: Charlotte Møhl.

